

Dokumenterte rovviltskader på husdyr i Oppland 1992. Skadeproblematikk, forebyggende tiltak og framtidig forvaltning	Rapportnr.: 1/93
	Dato: 27.01.1993
Forfatter(e): Arne J. Mortensen	Faggruppe: Vilt
Prosjektansvarlig(e): Miljøvernavdelingen	Område Oppland
Finansiering: Miljøvernavdelingen i Oppland	Antall sider: 12 + vedlegg
Emneord: Rovviltskader, skadedokumentasjon	ISSN - nummer: 0801 - 8367
Sammendrag: Det er undersøkt i alt 110 dyr/kadaver med tanke på rovviltskade i Oppland i 1992. Av dette er 109 sauer og 1 kvige. I alt 69 sau og lam (63 % av antall undersøkte tilfeller) er sannsynliggjort drept av fredet rovvilt, mens 8 tilfeller (7 %) skyldes andre årsaker (sykdom, påkjørsel o.l.) og 33 tilfeller (30 %) står uopplart. Av de oppklarte tilfellene står jerv for ca. 70 % av tapene. Jerv-skadene nord i fylket (Lesja) er årvisse og opptrer hovedsaklig i jervens leveområder i Snøhetta/Dovre fjell. Streifindivider av bjørn og ulv besøkte fylket i 1992. Bjørn sto for 14 %, ulv for 8 % og gaupe for 8 % av de oppklarte skadetilfellene. Kongeørn er mistenkt som skadegjører i ett tilfelle. Stortingsmelding nr. 27 (Rovviltmeldingen) trekker opp viktige retningslinjer for den framtidige rovviltforvaltningen, bl.a. med delegering av skadedokumentasjon, bestandsregistreringer og erstatningsutbetalinger til fylkesmannen. Økt satsing på forebyggende arbeid mot rovviltskader er et prioritert felt som vil kreve et nært samarbeid mellom forvaltningsmyndighetene og husdyrnæringa.	
Referanse: Mortensen, Arne J. 1993. Dokumenterte rovviltskader på husdyr i Oppland 1992. Skadeproblematikk, forebyggende tiltak og framtidig forvaltning. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen. Rapport nr. 1/93 12 s. + vedlegg.	

FORORD

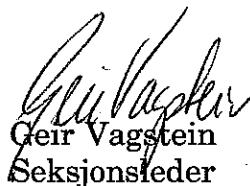
Tap av husdyr til fredet rovvilt gir rett til erstatning fra det offentlige dersom fredet rovvilt er påvist eller sannsynliggjort skadevolder. Denne rapporten inneholder en oversikt over undersøkte tilfeller hvor fredet rovvilt har vært mistenkt som skadegjører på husdyr i Oppland i 1992.

Stortingsmelding nr. 27 (Rovviltmeldingen) trekker opp viktige retningslinjer for framtidige rovviltforvaltning. Nye oppgaver delegeres til fylkesmannen, og det legges opp til økt satsing på forebyggende arbeid mot rovviltskade. For å bidra til økt informasjon til kommunene og de enkelte husdyrbrukere om dette, inneholder rapporten også generell informasjon om skadeproblematikk og forvaltning av fredet rovvilt.

Lillehammer, februar 1993

Per Svardal
Fylkesmiljøvernssjef

Geir Vagstein
Seksjonsleder

INNHold

Innledning	1
Skadedokumentasjon	
Dokumentasjon av rovviltskader	1
Rutiner for feltobduksjon	2
Resultater av skadedokumentasjon 1992 .	2
Dokumenterte skader, kommunevis	3
Bjørn	3
Ulv	4
Jerv	4
Gaupe	5
Kongeørn	5
Kommentar	5
Framtidig rovviltforvaltning	6
Fylkesmannens rolle i rovviltforvaltningen	6
Nytt regelverk	7
Forebyggende tiltak	8
Akutte skadesaker	8
Oversikt over de enkelte skadesaker i 1992 ..	9

INNLEDNING

Tap av husdyr til fredet rovvilt gir rett til erstatning fra det offentlige. Søknader om erstatning behandles av Fylkesmannen og erstatning gis dersom fredet rovvilt er påvist eller sannsynliggjort skadevolder. Fylkesmannen har hatt hovedansvaret for dokumentasjon av rovviltskader siden 1989, og en egen rovviltkonsulent bistår husdyrholdere og viltneemder med kompetanse i enkeltsaker, og bidrar med informasjon omkring forvaltning og konflikter mellom store rovdyr og husdyr.

Denne rapporten inneholder en oversikt over undersøkte tilfeller hvor fredet rovvilt har vært mistenkt som skadegjører på husdyr i Oppland 1992. Tilfellene er undersøkt av rovviltkonsulent, viltneemder eller annet opplært personell. I kroniske jerv- skadeområder i Lesja utføres skadedokumentasjonen lokalt, gjennom et samarbeidsprosjekt mellom lokale styringsgrupper og fylkesmennene i Oppland, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal.

En del skader på husdyr blir aldri oppdaget eller meldt, og kommer således ikke med i statistikken. For jerv og gaupe kan tallene betraktes som minimumstall. Jerv-skadene i Oppland er relativt kroniske og skadeomfanget i noen grad kjent, mens tallene for gaupe trolig er minimumstall på grunn av under-rapportering. Gaupeskadene har tradisjonelt ikke vært rapportert, fordi gaupa har vært jaktbar og skadene ikke erstatningsberettiget. At skadene nå ersattes (som en følge av fredningen i Sør-Norge) er trolig enda ukjent for mange, selv om informasjon har gått ut til samtlige viltneemder og landbrukskontor.

Rapporten inneholder i tillegg til skadesakene også informasjon om skadedokumentasjon generelt, og litt om de pågående forandringer i rovviltforvaltningen.

DOKUMENTASJON AV ROVVILTSKADER

Skadedokumentasjon bygger i stor grad på sannsynlighets-betraktninger og bruk av erfaringsmateriale, og det finnes i liten grad eksakt kunnskap som (i vitenskapelig forstand) kan brukes til å fastslå hvilken rovviltart som har vært skadevolder. *Forskrift om erstatning for skader på husdyr, tamrein og fjærkre voldt av kongeørn, havørn, ulv, jerv og bjørn av 09.02.1977* krever også at skadevolder skal være **sannsynliggjort**, dvs. en må ha sterke mistanker til en bestemt art. Det kreves altså ikke bevis i vitenskapelig forstand. Likevel er dokumentasjons-arbeidet vanskelig, og mange saker forblir uoppklart.

Det er betydelig overlapp i skademønster og byttedyrbehandling hos de store rovdyra, og i mange tilfeller er ett enkelt kadaver utilstrekkelig til å fastslå dødsårsak. I slike tilfeller angis sannsynligeten for den ene eller den andre skadevolder/dødsårsak, eller tilfellet settes som "uoppklart". Dette betyr imidlertid ikke at fredet rovvilt er utelukket som skadegjører. Det er bare ikke mulig å angi en skadegjører framfor en annen, feks. når kadaveret er sterkt forråtnet

eller oppspist. Når bittmønster og byttedyrbehandling tyder i retning en art framfor andre, brukes kategorien "sannsynlig". "Sikkert" rovdyr brukes når skadebildet er helt entydig, og kadaveret har de tegn en forventer å finne fra vedkommende art.

En undersøkelse på skadestedet raskest mulig etter at skaden er skjedd, er avgjørende for å komme fram til sannsynlig skadevolder. Uavhengig av antall kadaver, alder og skadebilde følges det fastlagte rutiner for slike undersøkelser:

Enkle rutiner for feltobduksjon

1. Kadaver fotograferes slik det ligger. Nummerplate/initialer legges på.
2. Ytre sportegn og øvrige opplysninger føres på skadeskjema (hvordan kadaveret ligger, om det er tildekt, partert, spor etter åtselugl, blod i pelsen osv.
3. Kadaveret flåes.
4. Hull, tannmerker, bloduttredelser og andre sportegn på skinn/kropp avmerkes og fotograferes. Skademønster avtegnes på skjema.
5. Området rundt kadaveret undersøkes med tanke på sporavtrykk, hår, ekskrementer o.l.
6. Konklusjon (trekkes etter at arbeidet er gjort):

Uoppklart: Skadene er flertydige, eller kadaveret er i en slik forfatning at det ikke er mulig å finne sikre spor. (Uoppklart betyr ikke at det ikke kan ha vært rovvilt som skadegjører.

Sannsynlig "jerv": Skadene på kadaveret ligner mere på jerv-skader enn på typisk skadebilde etter noen annen art.

Sikker "jerv": Skadene på kadaveret samsvarer entydig med typisk byttedyrbehandling hos jerv.

Annen dødsårsak: Dersom kadaveret har klare spor etter ikke fredet rovvilt feks. rødvov, grevling, hund, eller kadaveret er uten ytre skader (sykdom) eller påkjørt.

RESULTATER AV SKADEDOKUMENTASJON 1992

Det er undersøkt i alt 110 tilfeller (109 sauer og 1 kvige) i Oppland i 1992 med tanke på fredet rovvilt som skadegjører (tabell 1). 60 av disse er undersøkt av fylkesmannens personell, mens 50 tilfeller er undersøkt av annet personell (viltnevnder, tilsynspersonell og gjetere) I alt 69 husdyr (63 % av antall undersøkte tilfeller) er sannsynliggjort tatt av fredet rovvilt, mens 8 tilfeller (7 %)

skyldes andre årsaker og 33 tilfeller (30%) står uopklart. Av de oppklarte tilfeller står jerv for 69.5 % av tapene, mens bjørn står for 14.5 %. Gaupe og ulv står begge for 8 % av tapene.

Tabell 1.

Kommunevis oversikt (etter funnsted) over husdyr i **Oppland** undersøkt med tanke på fredet rovvilt i 1992. Tabellen er sortert på kommune og skadegjører/-konklusjon. **B** = bjørn, **U** = ulv, **J**=jerv, **G**=gaupe og **K**= kongeørn

KOMMUNE	ANTALL DYR UNDER- SØKT	B	U	J	G	K	TOTALT (FREDET ROVVILT)	ANNET (IKKE FREDET ROVVILT)	UOPP- KLART
LESJA	44			35			35	1	8
LOM	4			3			3		1
VÅGÅ	1								1
NORD- FRON	3								3
SEL	14			9			9		5
SØR-FRON	11				2		2	3	6
RINGEBU	7		5				5	1	1
ØYER	3					1	1		2
ØSTRE TOTEN	1							1	
VESTRE TOTEN	1							1	
GRAN	3			1	1		2		1
SØNDRE LAND	10	10					10		
NORDRE LAND	2								2
SØR-AUR- DAL	5				1		1	1	3
ETNEDAL	1				1		1		
SUM	110	10	5	48	5	1	69	8	33

Bjørn

Den 9. mai kom en radiomerket bjørn inn i Oppland, ca. 2 km sør for Lillehammer hvor den svømte over mjøsa og gikk sør-vestover. I Søndre Land drepte bjørnen i alt 10 sauer på innmark den 12. og 13. mai før den ble bedøvet den 16.

mai, med tanke på flytting. Bjørnen døde under transporten. Dette er første dokumenterte tilfelle av bjørneskade på husdyr i Oppland siden 1987, da bjørn drepte sau i Ringebu og Øyer kommuner.

Ulv

Det er dokumentert i alt 5 lam drept av ulv i fylket, alle i Ringebu kommune. Angrepet skjedde 3. juni, og en saue-eier observerte ulven i skadeområdet samme dag. Alle kadaver lå i et begrenset område og ble funnet de to påfølgende dager. For å få en oversikt over skadebildet (med tanke på flere kadaver i området), ble det gitt et tilskudd fra fylkesmannen til sankelaget på kr. 5000, for en umiddelbar gjennom søking av området. Dette ble gjort i tidsrommet 4/6-6/6, uten at flere kadaver ble funnet. Det er ikke meldt om nye kadaver-funn fra området seinere i sesongen, men etter sanking melder beitelaget om en viss økning i totaltapene i forhold til foregående år (2 %). Mye tyder likevel på at skaden i området ble relativt begrenset, i forhold til hva mange forventet. Bildet stemmer imidlertid godt med bevegelsesmønsteret til streifende ulver, som sjelden blir lenge på ett sted, selv om mattilgangen i området er god. Forrige ulv-skade på husdyr i Oppland var i 1989, da en radiomerket ulv drepte 7 lam i Sør-Aurdal kommune.

Jerv

Lesja: Jerveskadene i Lesja er kroniske, og tapstallene i år avviker lite fra fjorårets. I alt 41 sauer er undersøkt av tilsynspersonell/rovdyrkonsulent, og jerv er sannsynlig skadegjører i 31 av disse tilfellene. (I 1991 ble 48 sauer undersøkt, hvorav 39 var sannsynlig jervedrept).

Utenom Lesja, har det ikke vært dokumentert jerveskader i resten av fylket siden 1989 (Skjåk). I år er jerveskader dokumentert i Lom, Sel/Dovre og på Gran.

Lom: I alt 3 lam er undersøkt av rovviltkonsulenten og disse var alle jervedrept. Angrepet skjedde i Finndalen ca. 18. oktober, og svært lite sau var igjen i fjellet på dette tidspunkt. Det er observert jerve-spor i Finndalen ved flere anledninger siste året, men vintersporingene av jerv i Snøhetta og Ottadalen tyder så langt på at dette dreier seg om strefidy.

Sel og Dovre: Rovviltkonsulenten har undersøkt i alt 14 sauer i Rondane med tanke på jerveskade, og 9 av disse (7 søyer og 2 lam) er sannsynlig jervedrept. Angrepet har skjedd på to steder (Kvannslådalen/Djupdalen og Bråkdalen) og kadavrene lå relativt samlet i begge områdene. Angrepet skjedde sist i august, og i samme tidsrom kom det også mange meldinger om sett jerv, fra reinsjegere i området.

Ved befarung i området den 26. og 27. august gikk det igjen ca. 150 sauer i Kvannslådalen/Djupdalen og etter samråd med viltnemda i Sel og Dovre fant fylkesmannen å kunne gi sankelaget et tilskudd på kr. 3000 til tidligsanking, for

å få disse dyra ut av skadeområdet umiddelbart. Sanking ble gjennomført 29. og 30. august, og det er seinere ikke meldt om nye kadaverfunn i området. Skader oppsto imidlertid i Bråkdalen (tilgrensende beiteområde) 10-14 dager seinere (ca. 10. september), og mye tyder på at dette var samme skadejerv.

Alt tyder på at det har vært yngling i Rondane i 1992. De fleste observasjoner ble gjort av tre eller fire dyr sammen, og flere observatører meldte at to av dyrene var mindre/annerledes enn de andre. Skadebildet i området stemmer også godt med erfaringen fra yngle-områdene i Snøhetta.

Gran: Et lam ble meldt rovdyrdrept på Gran den 2/7 og undersøkelsen viste bittmønster og byttedyrbehandling som var entydig med jerv. Det var noe overraskende å finne husdyr-angrep såvidt langt fra jervens faste leveområder, men det er også tidligere (februar 1991) dokumentert jervespor i Gran kommune, som viser at streifende individer forekommer.

Gaupe

Gaupeskader er dokumentert i kommunene Sør-Fron, Gran, Sør-Aurdal og Etnedal. Det er første år at gaupeskadene er erstatningsberettiget, og dette kan være en årsak til en underrapportering av slike skader (se innledning).

Kongeørn

Det er kun meldt om ett tilfelle av ørneskade i fylket i 1992. Ett lam ble funnet forkommet i Øyer i juni, med skader i halsregion som tydet på ørneangrep.

KOMMENTAR

Antall dyr/kadaver undersøkt med tanke på rovvilt i fylket er i år høyere enn de foregående år med totalt 66 saker, mot 19 i 1990 og 9 i 1989, (jerveskadene på Lesja er holdt utenfor). Totalt 15 kadaver (ca. 25 %) skyldes skade av streif-individer av bjørn og ulv, mens 5 kadaver (ca. 8 %) skyldes gaupe. Resten av økningen (ca. 20 kadaver) skyldes flere faktorer:

Antall meldinger om rovviltskade

Antall skadetilfeller meldt til viltneid/fylkesmann vil bestemmes av mange faktorer. Forekomsten av rovvilt er selvfølgelig en viktig faktor, men her er det individuelle forskjeller, og streifdyr av bjørn og ulv slik vi hadde i 1992 vil kunne ha stor betydning. Kjennskap til "meldeplikten" hos husdyreiere er en annen viktig faktor. Selv om informasjon om dette har gått ut til viltneid, landbrukskontor og saue-eiere siden 1989, er den lokale kjennskap til rutinene varierende. En må likevel gå ut fra at den er økende, og det kan forklare noe av økningen i meldingsvolumet i 1992. Nytt av året er at gaupeskadene er kommet inn i statistikken, noe som også bidrar til høyere tall. Selv om antall tilfeller av dokumenter-

te gaupeskadener er beskjedent (5), kan gaupeskadener også ligge i kategorien "uoppklart".

Det totale antall sau på beite vil også influere på tapstallet og antall meldinger til viltneid/fylkesmann. Saue-tallet i fylket var i 1992 på 96.800 vinterfora sau, mot 91.300 i 1991. Dette utgjør en økning i antall sau på beite på ca 14.000 (*kilde: Oppland fylkeslandbrukskontor*).

Mange kadaver blir aldri funnet, eller er i en slik tilstand at ingenting er å melde. Tilfeldigheter kan avgjøre om et kadaver blir funnet, selv om sannsynligheten for at det blir liggende uoppdaget er størst i områder med lite ferdsel og minst tilsyn.

Andel oppklarte meldinger

Av samtlige tilfeller i 1992 har 30 % fått status *uoppklart*, mens tilsvarende tall for 1991 var 31 %. Andelen oppklarte saker vil avhenge av mange forhold, ikke minst hvor raskt kadaver blir funnet og meldt. I varme perioder går forråtnelsen hurtig og viktige spor forsvinner. F.eks. bittmønster (som er viktig for å skille de enkelte artene) skjules, fordi forråtnelsen vanligvis starter i sår/hull i skinnen. Etter en totalvurdering vil en del kadaver settes til *uoppklart*, selv om disse kan være rovdrydrept. Dette tas også hensyn til i erstatningssammenheng, slik at oppklarte tilfeller kan erstattes dersom det ellers i området er sannsynliggjort rovviltskade.

Det er ikke mulig ut fra årets tall å gjøre tolkninger på det totale skadeomfang i fylket, selv om antall saker i år har økt. Det er ganske enkelt for mange faktorer som bestemmer hvilke tilfeller som oppdages og undersøkes, til at en kan regne undersøkte tilfeller som representative for hele tapet i utmark.

FRAMTIDIG ROVVILTFORVALTNING

Stortingsmelding nr. 27 (Rovviltmeldinga) legger viktige premisser for den framtidige rovviltforvaltningen. Det slås fast at bestandene av bjørn, ulv, jerv og gaupe skal sikres i Norge, og at skadene på husdyr skal minimaliseres så langt det er mulig innenfor en slik ramme. Forvaltningen skal være kunnskapsbasert, noe som medfører økt vektlegging på forskning og registreringsarbeid, men som også har den konsekvens at "føre-var-prinsippet" må anvendes når faktisk kunnskap ikke strekker til. Bestandene av store rovdryr skal først og fremst sikres ved å gi artene gode livsvilkår innenfor sine tradisjonelle leveområder (kjerneområder). Arealforvaltning vil derfor bli en viktig del av arbeidet.

Fylkesmannens rolle i rovviltforvaltningen

Direktoratet for Naturforvaltning har det overordna ansvar for forvaltningen av de store rovdryr, men Rovviltmeldinga skisserer også delegering av nye forvaltningsoppgaver til fylkesmannen. Som en prøveordning har ansvaret for skade-

dokumentasjon ligget til fylkesmannen siden 1989. Denne ordningen gjøres nå permanent, samtidig med at fylkesmannen også får ansvaret for behandling av søknader og utbetaling av erstatninger for rovviltskade på husdyr. Disse søknadene ble tidligere behandlet av DN.

En kunnskapsbasert forvaltning krever økte ressurser til bestandsregistreringer, og hovedansvaret for dette er også lagt til fylkesmannen. Størst mulig kunnskap om bestandsstatus for de enkelte artene vil bli avgjørende for hele forvaltningen, spesielt i forhold til eventuell skadefelling, lisens- og kvotejakt på jerv og gaupe.

Rovviltmeldinga legger opp til økt satsing på forebyggende tiltak mot rovviltskader, og det varsles kanalisering av midler til særlig utsatte områder. Fylkesmannen vil, sammen med landbruksetatene, få en sentral plass i den fylkesvise samordningen av slike tiltak.

Nytt regelverk

Med bakgrunn i Rovviltmeldinga og ønsket om en mere differensiert forvaltning, lages det nå nye forskrifter som ventes å tre i kraft i løpet av vinteren 93. Forskriftene tar utgangspunkt i ønsket om å sikre bestandene av bjørn, ulv, jerv og gaupe i Norge, men samtidig minimalisere konfliktene med husdyrnæringa. Det åpnes for å kunne gi tillatelse til felling av skadeindivider (skadefelling) i akutte situasjoner, dersom bestanden tåler en slik avgang. For å redusere en levedyktig bestand (bestandsregulering) legges det opp til lisensjakt (for bjørn og jerv) eller kvotejakt (for gaupe). Dette kan tenkes å være aktuelt i kroniske (årlig utsatte) skadeområder. Fylkesmannen vil få sentrale oppgaver i forhold til bestandsvurderinger, kvoter (gaupe), iverksettning av betinga fellingstillatelser gitt av DN og administrasjon av skadefellig/jakt.

Nye regler for erstatning for rovviltskade har som mål å gi en raskere og mere differensiert behandling av søknadene. Det foreslås å legge om rutinene slik at søknader om erstatning nå sendes fylkesmannen direkte, og det er et mål at erstatningene skal utbetales i skadeåret. Kommuner, landbrukskontor og sau- og geitalslag vil bli orientert om rutinene som til enhver tid gjelder for dette.

Dokumentasjon av skader vil fortsatt være fylkesmannens ansvar, og det innskjerpes i forskriftene at **skader (eller mistanke om skader) skal meldes umiddelbart**. Det må forventes en økning i antall skadesaker som følge av økt informasjon, og på grunn av "nye" gaupeskader. Det vil derfor bli nødvendig med oppbygging av lokal kompetanse for å sikre at skadesakene undersøkes raskt. Vi ser for oss et lokalt kontaktnett med kompetansepersoner som kan ta skadesaker i sitt distrikt. Opplæring og kursing av slike vil bli gjennomført med tanke på beitesesongen 1993, og distrikter med årvisse rovviltskader vil bli prioritert først.

Forebyggende tiltak

Det er bred enighet om å styrke arbeidet for å redusere skadene som fredet rovvilt gjør på husdyr. Organisert beitebruk, økt tilsyn, gjeting og flytting av budskap er tiltak som særlig nevnes i Rovviltmeldinga. I Oppland er utvida tilsyn forsøkt i forhold til jervskader (Lesja), der en gjennom et samarbeidsprosjekt mellom lokale styringsgrupper og fylkesmennene prøver ut effekten av utvida tilsyn. Dette prosjektet er ikke ferdig evaluert, men effekten i form av bedre oversikt over beiteområdene og økt sjanse for å finne kadaver (også andre dødsårsaker enn rovvilt) ser ut til å være god. Den forebyggende effekten på skadeomfanget er noe mer usikker.

Rovviltmeldingen understreker at forebyggende tiltak bør prioriteres innenfor kjerneområdene til de enkelte artene, det vil si der en kan forvente skader og samtidig har en restriktiv fellingspraksis. I slike områder legges det opp til at både enkeltbrukere og beitelag kan søke om midler til konkrete tiltak for å redusere skade. Det understrekes at tiltakene må ta utgangspunkt i de lokale forhold, det vil si at brukere og beitelag selv må vurdere hvilke tiltak som kan være aktuelle i de enkelte områder. Fordi det er begrenset erfaring med flere av tiltakene, må en regne med å prøve seg fram, både med hensyn til praktisk gjennomførbarhet og effekt av tiltaket. Det er en forutsetning at tiltakene utformes slik at effekten av dem kan måles når de er gjennomført. Hensikten med forebyggende tiltak er først og fremst at de skal gi økonomisk gevinst både for den enkelte dyreholder og for samfunnet. I dette ligger også at de skal minske skadene på husdyr.

For å få en geografisk og ressursmessig samordning av tiltakene skal fylkesmannen og fylkeslandbrukskontoret i fellesskap prioritere søknadene, før disse behandles i Landbruksdepartementet og Direktoratet for naturforvaltning. For 1993 er det avsatt 2 mill. kr. over Landbruksdepartementets budsjett og et tilsvarende beløp over Miljøverdepartementets budsjett til forebyggende tiltak.

Akutte skadesaker

Bortsett fra de faste jervskadene i Lesja har Oppland få områder med et skadeomfang som gjør det aktuelt å planlegge forebyggende tiltak. Streifende individer av bjørn og ulv besøker imidlertid fylket år om annet, og skader av disse kan i mindre grad forutsies og forebygges gjennom tiltak. Det er heller ingen automatikk i at skader **må oppstå** når et streifende individ er i området. Både ulv og bjørn kan ha vandringslengder på mange mil i døgnet, og kan trolig streife gjennom fylket også uten å gjøre skade på husdyr. Når skade oppstår er det derfor sjelden noen lokal beredskap og ved igangsetting av tiltak kan en oppleve at skaden opphører, eller at den forflytter seg geografisk. Det sier seg selv at forebyggende tiltak i slike tilfeller må vurderes individuelt, og må iverksettes raskest mulig. Eventuell økonomisk støtte til slike akutt-tiltak må vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Tabell 2.

Oversikt over husdyr i **Oppland** som er undersøkt med tanke på fredet rovvilt i 1992. Tabellen er sortert på kommune og eier. Husdyr som er funnet skadd men i live, er merket *.

KOMMUNE	EIER ADRESSE TELEFON	HUSDYR UNDER- SØKT	DØDSÅRSÅK / SANNSYNLIG SKADEGJØRER	SKADE- DATO OG STED	JOURNAL NUMMER
0512 LESJA	Pål Doseth 2666 Lesjaverk Tlf 062 43089	2 lam	Jerv	Veltsvartdalen, 8-9/8	59,61
	Åsmund Einbu 2665 Lesja Tlf 062 43256	7 lam	Jerv	Dalsida øst, 25/7-21/8	38,39,44,54,55, 96,97
	Helge Gilberg 2665 Lesja Tlf 062 43268	6 lam	Jerv	Dalsida øst, 3/8-1/9	59,60,65,98,171 199
	Arvid Hoksvold 2665 Lesja Tlf 062 43247	2 søyer	Uoppklart	Dalsida vest juli	36,64
	Gaute Hoksvold 2665 Lesja Tlf 062 43027	1 søye 5 lam 1 ?	Jerv Jerv Jerv	Dalsida vest 10/9-1/10 19/9	208,222,265, 266,267,268 223
	Johannes Huset 2665 Lesja Tlf 062 43114	1 lam	Jerv	Dalsida øst 16,78	95
	Terje Haakenstad 2665 Lesja Tlf 062 45023	1 lam	Uoppklart	Dalsida øst august	200
	Håkon Kirkestuen 2665 Lesja Tlf 062 43234	1 lam 1 lam 1 søye	Uoppklart Jerv Jerv	Dalsida vest 24/6 Dalsida vest 7/9 Dalsida vest 7/9	56 203 208
	Sigurd Lillejordet 2666 Lora Tlf 062 43799	1 ?	Jerv	Dalsida vest 19/9	224
	Odd Egil Myren 2667 Lesjaverk Tlf 062 44069	1 lam	Jerv	Dalsida vest 3/9	174
	Mikal Mølmen 2668 Lesjaskog Tlf 062 44680	1 søye	Jerv	Dalsida vest 5/9	226
	Gudmund Skotte 2665 Lesja Tlf 062 43161	2 lam	Jerv	Dalsida vest 3/9	172,173
	Ståle Stavheim 2666 Lora Tlf 062 43756	1 lam	Annen årsak	Dalsida vest 13/7	34
	Rolf Sørungård 2665 Lesja Tlf 062 45072	1 søye	Jerv	Dalsida øst 14/8	164

0512 LESJA	Ukjent eier	1 søye 4 lam 1 lam 2 sauer (alder ukjent)	Uoppklart Jerv Uoppklart Uoppklart	Dalsida vest Dalsida Dalsida Dalsida vest 5/9	166 62,168,268,170 169 225,227
0514 LOM	Amund Frøyse 2686 Lom 062 11342 Sylfest Ramstad 2690 Skjåk 062 13281 Anton K. Vetlsæter 2686 Lom 062 12764	1 lam 2 lam 1 lam	Uoppklart. Jerv Jerv	Lom 2/9 Sterringje 19/10 Sterringje 19/10	AJM 49/92 AJM 69,70/92 AJM 68/92
0515 VÅGÅ	Ivar Snerle 2680 Vågåmo 062 39056	1 søye	Uoppklart	Griningsdalen 15/9	AJM 61/92
0516 NORD- FRON	Ola Olstad Husom 2640 Vinstra 062 95024 Magnar Solli 2640 Vinstra 062 90941	1 lam 2 lam	Uoppklart Uoppklart	Kvikne, ca 30/9 Toksekleiva, 14/6	TA 1/92 TA 2/92
0517 SEL	Håvard Dokken 2664 Sel 062 33280 John Eggan 2664 Sel 062 33033 ?? Håvard Dokken el. John Eggan Pål Romundgard 2664 Sel 062 33327	3 søyer 1 lam 1 lam 1 lam 1 lam 1 lam 4 søyer 2 søyer	Jerv Jerv Uoppklart Jerv Uoppklart Uoppklart Jerv Uoppklart	Djupdalen 20/8 Djupdalen 20/8 Djupdalen 20/8 Kvannslådalen 20/8 Djupdalen 15/8 Bråkdalen 9/9 Bråkdalen 9/9	AJM 43,44,47/92 AJM 46/92 AJM 45/92 AJM 40/92 AJM 41/92 AJM 42/92 AJM 52,53,54,57/92 55,56/92

0519 SØR-FRON	Bjørnar Bakken 2647 Hundorp 062 96051	1 lam*	Uoppklart	Gåsøya , september	AJM 65/92
	Johan Dalsegg 2647 Hundorp 062 96126	1 lam 1 lam	Uoppklart Ikke store rovdyr	Kvarvet 28/5 Eldåseter 13/6	AJM 10/92 AJM 15/92
	Ole Gryttingslien 2647 Hundorp 062 96763	1 lam	Ikke fredet rovvilt	Solbakken 4/6	AJM 11/92
	Torgeir Isumhaugen 2647 Hundorp 062 96480	1 lam	Ikke fredet rovvilt. Sprengt?	Bosolia 31/5	AJM 12/92
	Oddvar Lille seter 2645 Harpefoss 062 98138	1 lam 1 lam	Gaupe? Uoppklart	Vesleseter 10/10 Vesleseter 10/10	AJM 67/92 AJM 66/92
	Svein Rudland 2647 Hundorp 062 96123	1 lam* 1 lam	Gaupe Uoppklart	Amundlien Søre-dalen 18/9	AJM 14/92 AJM 60/92
	Oddmund Stebergløkken 2647 Hundorp 062 96729	1 lam	Uoppklart.	Alme 20/9	AJM 63/92
	Konrad Trettengen 2647 Hundorp 062 97134	1 lam	Rødrev	Tofte 8/6	AJM 17/92
0520 RINGEBU	Jon Bjørge 2634 Fåvang 062 84501	2 lam	Ulv	Torsgardshøgda 2/6	AJM 9/92 OG ES 1/92
	Tore A. Hagen 2630 Ringebu tif ?	1 søye*	Ikke fredet rov- vilt	Sørstulen **	AJM 64/92
	Sigurd Krekke 2634 Fåvang 062 84571	1 lam	Ulv	Torsgardshøgda 2/6	AJM 8/92
	Moris Nybakken 2634 Fåvang 062 82653	1 lam		Torsgardshøgda 2/6	E. Strandlien (ettersendes)
	Morrits Vollan 2634 Fåvang 062 84512	1 lam	Ulv	Torsgardshøgda 2/6	AJM 6/92
	Bjørn Rollid 2632 Venabygd 062 84083	1 lam	Uoppklart	Venabygd, 30/10	AJM 72/92
0521 ØYER	Einar Bryhn	1 lam*	Ørn?	Vedumssetra 2/6	AJM 13/92
	Odd Fossum	1 lam	Uoppklart	Akksjøseter 2/7	
	Willy Ødegård 2635 Tretten 062 76940	1 lam	Uoppklart	Tretten 5/9	AJM 51/92

0528 ØSTRE TOTEN	Magne Flenes 2857 Skreia 061 64764	1 lam	Ikke rovvilt	Nyhusløgda 19/8	AJM 35/92
0529 VESTRE TOTEN	Kåre Haugen 2840 Reinsvoll 061 98062	1 lam	Uoppklart	Bakkeli 26/5	AJM 01/92
0534 GRAN	Steinar og Margrethe Auråen 3522 Bjønroa 063 38032	1 lam	Uoppklart	Vallengveien 27/8	AJM 48/92
	Bjørn Dynna 2770 Jaren 063 34777	1 lam	Jerv	Høgkorset 2/7	AJM 18/92
	Torleif Sollibråten 3522 Bjønroa 063 38201	1 lam	Gaupe	Storåsdalen 21/9	AJM 62/92
0536 SØNDRE- LAND	Ole Lappen 2862 Fluberg 061 25356	9 søyer 1 vær	Bjørn	EM 4-12/92 SEB ?	
0538 NORDRE LAND	Ole M. Røstelién 2880 Nord-Torpa 061 18572	1 kvige	Uoppklart	Røstelién primo august	AJM 39/92
	Erik Smedsrud 2870 Dokka 061 19140	1 lam	Uoppklart	Vest-Torpa 11/7	AJM 19/92
0540 SØR- AURDAL	Per Smedsrud 2930 Bagn 063 46331	1 lam	Ikke fredet rov- vilt	Bagn 30/5	AJM 03/92
	Ola Heiggjebråten 2930 Bagn 063 47532	1 lam	Gaupe	Begnadalen 16/7	AJM 33/92
	Martin Åsli 3528 Hedalen 063 49111	1 søye	Uoppklart	Hyttåsen 26/7	AJM 34/92
	Thomas Jevne 2930 Bagn 063 46248	1 lam	Uoppklart	Østre Bagn ,1-8/6	AV 1/92
	Terje Strømmen 3528 Hedalen 063 49033	1 lam	Uoppklart	Hedalen, 20/6	AV 2/92
0541 ETNEDAL	Astri Tallhaug Jevne 2890 Etnedal 061 21999	1 lam	Gaupe	Steisetbygda 24/5	AJM 02/92